

Մեանա լճում իշխանի պաշարների վերականգնման և ձկնաբուծության զարգացման համալիր ծրագիր

(սեղմագիր)

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
Գլուխ 1. Սևանա լճում ցանցավանդակային ձկնաբուծության զարգացման մոտեցումները և նախատեսվող ճյուղային կառուցվածքը.....	6
1.1. Ծրագրի ամփոփ նկարագիրը.....	6
1.2. Ներդրումների ֆինանսական աջակցություն.....	11
Գլուխ 2. Ծրագրից ակնկալվող արդյունքները.....	13
2.1. Բնապահպանական արդյունքները.....	13
2.2. Սոցիալական արդյունքները.....	13
2.3. Տնտեսական արդյունքները.....	13
2.4. Ծրագրի ռիսկերը և դրանց նվազեցման ուղիները.....	14
Ձկնաբուծական կլաստերի սխեմատիկ պատկերը.....	18

Ներածություն

Սևանա լիճը Հայաստանի բնության հրաշալիքներից և հայ ժողովրդի ազգային խորհրդանիշներից է, որն ունի հանրապետական և տարածաշրջանային բացառիկ տնտեսական ու էկոլոգիական նշանակություն: Սևանա լիճն իր եզակի ու հարուստ ֆլորայով և ֆաունայով կարևոր տեղ ունի հանրապետության կենսաբազմազանության համակարգում, իսկ կենսապաշարները՝ մասնավորապես ձկնային պաշարները, կարևոր տեղ են գրավում մարզի և հանրապետության բնակչության սննդաբաժնում: Տարաբնույթ անբարենպաստ մարդածին գործոնների ազդեցության ներքո անցյալ դարի կեսերից իշխան ձկնատեսակի գլխաքանակը կտրուկ նվազել է և տեսակը կորցրել է իր արդյունագործական նշանակությունը: ՀՀ կառավարության կողմից վերջին տարիներին ձեռնարկվում են Սևանա լճի մակարդակի և ջրային պաշարների ավելացմանն ուղղված միջոցառումներ, որոնք բացառիկ կարևորություն ունեն լճի էկոհամակարգի վերականգնման համար: Սակայն, հարկ է նշել, որ լճի մակարդակի բարձրացման և ջրի ծավալի մասնակի ավելացման միջոցով Սևանի խախտված էկոհամակարգի վերականգնման խնդիրները չեն կարող լուծվել առանց էնդեմիկ տեսակների պահպանման և դրանց բնական պաշարների վերականգնմանն ուղղված գործնական միջոցառումների իրականացման:

Սևանա լճում իշխանի պաշարների վերականգնման և ձկնաբուծության զարգացման համալիր ծրագիրը (այսուհետ՝ ծրագիր) սահմանում է երկարաժամկետ հատվածում ճյուղի զարգացման համար անհրաժեշտ միասնական պետական քաղաքականության հիմնական ուղղությունները և անհրաժեշտ միջոցառումները:

Ձկնաբուծության զարգացումը Սևանա լճում կարող է ունենալ նաև շատ կարևոր ռազմավարական նշանակություն լճի ավազանի բնակավայրերի համար, որտեղ այն կարող է դառնալ հազվագյուտ եկամտաբեր ճյուղերից մեկը:

Ծրագրի ռազմավարական նպատակը Սևանա լճում իշխանի պաշարների վերականգնումը և Սևանի հիմնախնդիրների լուծումն է:

Ծրագրի նպատակին հասնելու ուղիներն են.

- Սևանա լճում մինչև 2023թ. մոտ 50 000 տոննա լճի էնդեմիկ ձկնատեսակների էկոլոգիապես կայուն արտադրության կազմակերպում և ամբողջական արժեզրայի զարգացում,
- բնական վերարտադրության պայմանների ստեղծում,
- Սևանի հիմնադրամի հզորացում, միջոցների հատկացում Սևանի հիմնախնդիրների լուծմանը:

Նշված նպատակներին հասնելու համար անհրաժեշտ է ապահովել ոլորտի նորարարական զարգացումը՝ հիմնված ջրային, հողային և կենսաբանական ռեսուրսների պահպանության, վերարտադրության և բանական օգտագործման վրա, ինչպես նաև ապահովել հայրենական ձկնարդյունաբերության միջազգային մրցունակությունը:

Ռազմավարական նպատակի ապահովումը պահանջում է ոլորտի զարգացման պետական կառավարման համալիր մոտեցում և ենթադրում է հետևյալ խնդիրների լուծումը.

- ձկնաբուծության ոլորտի նորմատիվային իրավական բազայի կատարելագործում, որը կհամապատասխանի նրա արդյունավետ զարգացմանը,
- ձկնաբուծության ոլորտում պետական գործառույթների արդյունավետ իրականացում,
- պետության և մասնավոր հատվածի համագործակցության միջոցով բարձր մրցունակությամբ ինստիտուցիոնալ միջավայրի ստեղծում, ինչը կխթանի գործարար ակտիվությունը և կապիտալի ներհոսքը ձկնաբուծության ոլորտ,
- կառուցվածքային դիվերսիֆիկացիայի և նորարարական զարգացման ապահովում,
- Սևանա լճի էնդեմիկ ձկնատեսակների արհեստական վերարտադրության զարգացում, ինչպես նաև դրանց գենոֆոնդային հավաքածուների և մայրական վտառների ձևավորում,
- Սևանա լճի կենսառեսուրսների և նրանց կյանքի միջավայրի պահպանության համակարգի կատարելագործում,
- ձկնաբուծության ոլորտի գիտական հետազոտությունների և մշակումների ընդլայնում, ինչպես նաև ոլորտի գիտատեխնիկական ներուժի և ուսումնական հաստատությունների զարգացում,
- ձկնամթերքի վերամշակման հզորությունների զարգացում,
- ձկնամթերքի պահպանման և տեղափոխման մեթոդների կատարելագործում,
- ձկնամթերքի իրացման ամբողջական շղթայի կազմակերպում,
- ձկնաբուծության ոլորտում խորհրդատվական գործունեության զարգացում, այդ թվում կառավարչական և ֆինանսական խորհրդատվության, աուդիտի, ճարտարագիտության, մարքեթինգի, բրենդինգի, հասարակական կապերի զարգացման և այլն,
- ձկնաբուծության ոլորտի տեղեկատվական ապահովման համակարգի ստեղծում:

Ծրագրի իրականացման համար նախատեսվում են հետևյալ միջոցառումները.

- ձկնաբուծության նպատակով տրամադրվող տարածքների սահմանում,
- տեխնոլոգիաների սահմանում,
- ձկնաբուծական տնտեսության նորմաների սահմանում,
- օրգանական ձկնաբուծության անհրաժեշտության սահմանում,
- բուծվող ձկնատեսակների, մանրածուկ մատակարարողների կանոնակարգում,
- վճարների և լիճ բաց թողնվող ձկան քանակի սահմանում,
- պետություն – մասնավոր համագործակցության տարբերակների մշակում,
- Սևանա լճում ձկան բնական վերարտադրության համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծում,
- մայրական կազմի առանձնացում, ձկնկիրթի և մանրածուկ արտադրություն,
- ֆինանսավորող կառույցի ստեղծում,
- Սևանա լճում ցանցավանդակային ձկնաբուծությամբ զբաղվող իրավաբանական անձանց միության ստեղծում,
- ներդրողների ներգրավում,

- գիտահետազոտական կենտրոնի և լաբորատորիայի ստեղծում,
- մասնագետների պատրաստում և վերապատրաստում,
- որակի և անվտանգության հավաստագրման համակարգի ներդրում,
- բրենդի ստեղծում, դիրքավորում և առաջմղում:

Ծրագրի իրականացումից ակնկալվող տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական արդյունքներն են.

1. Ծրագրի առաջին 10 տարիների ընթացքում հասնել տարեկան մոտ 50 000 տոննա ձկան արտադրության, վերամշակման և արտահանման, որի արժեքը կկազմի շուրջ 154 մլրդ դրամ:
2. Յուրաքանչյուր տարի արտադրվող ձկան 1.5% լիճ բաց թողնել (ծրագրված հզորության ապահովման պարագայում լիճ բաց թողնվող ձկան քաշը կկազմի տարեկան շուրջ 750 տ):
3. Տարեկան 10 000 տ և ավելի ձկան արտադրության պարագայում Հայաստանում ձկան կերի արտադրության լուրջ նախադրյալներ կստեղծվեն: Սա իր հերթին հնարավորություն կտա խթանելու բուսաբուծությունը, քանի որ ձկան կերի քաղադրության ավելի քան 50-70%-ը տարբեր գյուղատնտեսական մշակաբույսեր են:
4. Սևանի իշխանի արտադրության ոլորտում 2500-3000, իսկ ընդհանուր արժեշղթայում՝ 5000-6000 աշխատատեղի ստեղծում:
5. Ստեղծվող տնտեսությունների կողմից վճարվող գումարների հաշվին Սևանի հիմնադրամի հզորացում՝ Սևանա լճի ավազանի խնդիրների լուծման նպատակով: Ծրագրված հզորության ապահովման պարագայում այդ գումարը կկազմի տարեկան շուրջ 23 մլրդ դրամ:

Գլուխ 1. Սևանա լճում ցանցավանդակային ձկնաբուծության զարգացման մոտեցումները և նախատեսվող ճյուղային կառուցվածքը

1.1. Ծրագրի ամփոփ նկարագիրը

Ծրագրով նախատեսվում է առաջիկա 10 տարիների ընթացքում Սևանա լճում տեղադրվող ցանցավանդակային տնտեսություններում իրականացնել մոտ 50 000 տոննա Սևանի իշխանի էկոլոգիապես կայուն արտադրություն: Նախատեսվում է բուծել Սևանի իշխանի 2 ենթատեսակ՝ գեղարքունի և ամառային: Արտադրության և իրացման գործընթացն իրականացնելու են՝

1. մանրաձկան տնտեսությունները,
2. ցանցավանդակային տնտեսությունները,
3. վերամշակող գործարանը,
4. արտահանող-ներմուծող տնտեսությունը:

Տնտեսությունների արդյունավետ փոխգործունեությունը կազմակերպելու համար նախատեսվում է հատուկ տիպի նավերի՝ վելբոթերի(wellboat) և բեռնատար նավերի ձեռքբերում: Առաջինը նախատեսվում է ցանցավանդակային տնտեսություններին մանրաձկան մատակարարման համար, որոնցից այնուհետև ապրանքային ձուկը կտեղափոխվի վերամշակման գործարան: Իսկ բեռնատար նավը նախատեսվում է օգտագործել տնտեսություններին ձկնակերի մատակարարման և լճի մի ավից մյուսը աշխատուժի ու այլ անհրաժեշտ բեռների տեղափոխման համար:

Արտադրված ձկան 75 տոկոսը նախատեսվում է արտահանել: Ծրագրի կարևոր բաղկացուցիչներից է շրջանառու հիմնադրամը, որը ծրագրի մեկնարկում կֆինանսավորի անհրաժեշտ ներդրումները: Ցանցավանդակային տնտեսությունները պարտավորված կլինեն արտադրված ձկան 1.5% բաց թողնել Սևանա լիճ՝ ձկնատեսակների պոպուլյացիաների վերականգնման նպատակով, ինչպես նաև արտադրված 1 կգ ձկան դիմաց շրջանառու հիմնադրամին վճարել 200 դրամ:

Դիտարկվում է ծրագրին պետության մասնակցության երկու հիմնական ուղղություն: Առաջինը՝ պետության մասնակցությունն է մանրաձկան տնտեսությունում, վերամշակող գործարանում և արտահանող-ներմուծող տնտեսությունում: Նախատեսվում է, որ պետությունը հանդես կգա որպես այդ տնտեսությունների միակ հիմնադիր: Հետագայում հնարավոր է, որ պետության մասնակցության չափը նվազի՝ ոլորտի շահագրգիռ անձանց ներգրավման արդյունքում:

Պետության մասնակցության երկրորդ ուղղությունը ծրագրի մեկնարկային փուլում շրջանառու հիմնադրամին ցածր տոկոսադրույքով վարկեր տրամադրելու նպատակով միջոցների հատկացումն է:

Ծրագրի արդյունավետ ընթացքն ապահովելու համար ՀՀ կառավարությունը պետք է սահմանի ծրագրի իրականացման հիմնական մոտեցումները (խաղի կանոնները), որոնք պետք է ներառեն.

- Սևանա լճի այն տարածքները, որտեղ կթույլատրվի ձկնաբուծական տնտեսությունների ստեղծումը,
- Սևանա լճում էկոլոգիական պահանջներին համապատասխանող ձկնաբուծական տնտեսություններ ստեղծելու տեխնոլոգիաները,
- Սևանա լճի տարածքում ստեղծվելիք ձկնաբուծական տնտեսությունների նորմաները (ձկների խտություն, ցանցավանդակի չափս և այլն),
- Սևանա լճի տարածքում ստեղծվելիք ձկնաբուծական տնտեսությունների սահմանային թույլատրելի արտանետումների նորմատիվները:

Հաշվի առնելով Սևանա լճի էկոհամակարգի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունը՝ նախատեսվում է զբաղվել բացառապես օրգանական ձկնաբուծությամբ, այն է 1մ³ տարածքում բուծել առավելագույնը 8 կգ ձուկ, ինչը մոտ 5 անգամ քիչ է ցանցավանդակային ձկնաբուծության միջին արտադրողականությունից:

Մինևույն ժամանակ նախատեսվում է Սևանի ձկնամթերքի արտադրությունից մինչև իրացում ողջ շղթայի օրգանական սերտիֆիկացման գործընթացն իրականացնել ԵՄ հավատարմագրված ընկերության միջոցով: Այս ուղղությամբ ներկայումս բանակցություններ են վարվում գերմանական Բյուրո Վերիտաս ընկերության հետ (I-ին փուլում HACCP սերտիֆիկատի ձեռքբերում, ապա՝ օրգանական): Վերջինի համար մասնավորեցվում են հետևյալ գործառույթները.

- Կատարել ծրագրի նախնական աուդիտ,
- Տրամադրել խորհրդատվություն տնտեսություններն անհրաժեշտ ստանդարտներին համապատասխանեցնելու վերաբերյալ,
- Կատարել ծրագրի ընթացիկ մոնիթորինգ,
- Տրամադրել համապատասխան սերտիֆիկատներ:

Մանրաձկան տնտեսություն: Ստեղծվող ցանցավանդակային տնտեսությունների մանրաձկան պահանջը բավարարելու նպատակով, ինչպես նաև բուծվող Սևանի իշխանի հսկողությունն իրականացնելու նպատակով առաջարկվում է Սևանա լճի ափամերձ տարածքներում ստեղծել Սևանա լճից անկախ, ջրամատակարարման կիսափակ համակարգով մանրաձկան տնտեսություն: Մանրաձկան տնտեսությունը կլինի Սևանի իշխանի 2 ենթատեսակների (գեղարքունի և ամառային) մանրաձկան միակ մատակարարը, որը կիրականացնի ձկան երկու էնդեմիկ ենթատեսակների մանրաձկան օրգանական արտադրություն և հնարավորություն կտա կանխել այլ ձկնատեսակների ներթափանցումը լիճ: Մանրաձկան տնտեսությունում կիրականացվի կենսական ցիկլերի ամբողջական ապահովումը արհեստական պայմաններում՝ մայրական վտառի կազմավորումը, շարունակական ապահովումը, զարգացումը, սելեկցիան, ձկնկիրթի ստացումը, բեղմնավորումը և ինկուբացիան, թրթուրի և մանրաձկան աճեցումը, կենսունակ մանրաձկան տեղափոխումը Սևանա լիճ: Այս տնտեսությունը կնախագծվի այնպես, որ ամբողջությամբ

բավարարի լճի տարածքում գտնվող ձկնաբուծական տնտեսությունների պահանջը: Կենսացիկլի ամբողջական համակարգի ստեղծումը հնարավորություն կտա վերահսկել արտադրության բոլոր փուլերը՝ դրանով երաշխավորելով էկոլոգիապես մաքուր, օրգանական ձկան արտադրությունը:

Ինկուբատորի ու մանրածկան արտադրության փուլը ներառում է մայրական կազմի տնտեսությունը, ձկնկիթի արհեստական բեղմնավորումն ու ինկուբացիան, ինչպես նաև մանրածկան աճեցումը:

Մեկնարկային մայրական կազմը կընտրվի փորձնական տնտեսությունից: Մայրական վտառը կներառի 4 և 3 տարեկան սեռահասուն մայրեր, ինչպես նաև 2 տարեկան, 1 տարեկան և մինչև 1 տարեկան ձկները՝ որոնք հետագայում պետք է փոխարինեն ձվադրող մայրերին: Հետագայում մայրական կազմին փոխարինող ձկները կաճեցվեն մայրական կազմի տնտեսությունում: Համաձայն հաշվարկների 4 և 3 տարեկան մայրերը կկազմեն մայրական վտառի ընդհանուր զանգվածի 60%-ը, իսկ 2,1 և մինչև 1 տարեկանները՝ 40%-ը: Յուրաքանչյուր ենթատեսակի (գեղարքունի և ամառային) մայրական վտառը նախատեսվում է բաժանել ըստ 3 տարբեր ամիսների ձվադրող մայրերի, արդյունքում ունենալով 6 տարբեր ամիսների ձվադրող մայրեր: Սա թույլ կտա 3 անգամ կրճատել ինկուբատորի պահանջվող չափերը: Ինկուբատորի մեկանգամյա հզորությունը նախատեսվում է շուրջ 6 մլն ձկնկիթ:

Մայրական կազմի տնտեսության, ինկուբատորի ու մանրածկան արտադրության համար կկիրառվեն ժամանակակից լավագույն տեխնոլոգիաներն ու փորձը: Կախված դրանց գտնվելու վայրից և առկա ջրի քանակից, կընտրվի կիսափակ, փակ կամ հոսքային ջրամատակարարման համակարգ կամ դրանց լավագույն համադրությունը: Մանրածկան տնտեսությունը ցանցավանդակային տնտեսություններին կապահովի 5 - 30 գրամ քաշով Սևանի իշխանի բարձրորակ մանրածկով: Ծրագրի հզորության դուրս գալու ժամանակ մանրածկան տնտեսության ֆերմաներում մանրածկան քանակը կկազմի շուրջ 53 մլն հատ:

Մանրածկան տնտեսությունը կունենա հետևյալ հզորությունը (1 հատի միջին քաշը՝ 30 գր).

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Մանրածուկ (տոննա)	80	278	634	1030	1466	1466	1466	1466	1466

Ցանցավանդակային տնտեսություններ: Ծրագրով նախատեսվում է 2015 թվականին կառուցել 4 ցանցավանդակային տնտեսություն, 2016թ.-ին՝ 10, 2017թ.-ին՝ 18, 2018թ.-ին՝ 20 և 2019թ.-ին՝ 22՝ արդյունքում ցանցավանդակային տնտեսությունների թիվը հասցնելով 74-ի՝ յուրաքանչյուրը տարեկան մոտ 668 տոննա արտադրողականությամբ:

Ստեղծվող ցանցավանդակային տնտեսությունների արտադրական գործընթացներն արդյունավետ և օպտիմալ դարձնելու նպատակով նախագծվել է մոդելային տնտեսություն, որը բաղկացած կլինի 10 ցանցավանդակներից (վանդակի տրամագիծը՝ 25մ, իսկ ցանցի բարձրությունը՝ 10մ)՝ 4910մ² ընդհանուր մակերեսով, 49250 մ³ ընդհանուր ծավալով և 668տ

ընդհանուր հզորությամբ: Ցանցավանդակ տեղափոխվող մանրածկան կշիռը կլինի միջինում 30 գրամ: Առաջին 8 ամիսներին ձկները կաճեն միջինում մոտ 40 %-ով՝ 30 գրամից հասնելով մինչև 300-350 գրամ, իսկ հաջորդ 12 ամսում միջինում մոտ 15 %-ով՝ հասնելով 1500-1700: Կանխատեսվում է, որ ևս 12 ամիս հետո ձկների քաշը կլինի 3500-3800 գրամ:

Ցանցավանդակային տնտեսությունների թիվը կլինի.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ցանցավանդակային տնտեսությունների թիվ	4	14	32	52	74	74	74	74	74

Ցանցավանդակների հզորությունը կլինի.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ցանցավանդակների հզորություն (տոննա)	91	1,005	4,476	11,933	23,295	36,269	46,418	49,434

Ցանցավանդակային տնտեսությունները պարտավորված կլինեն ձեռք բերել միայն վերը նշված մանրածկան տնտեսության կողմից բուծված մանրածուկը:

Հիմնվելով փորձնական փուլում տեղական սարքավորումների օգտագործման արդյունավետ փորձի վրա՝ առաջարկվում է ստեղծվող ցանցավանդակային տնտեսությունների սարքավորումների 60-70%-ը արտադրել տեղում, ինչի արդյունքում դրանց վրա կատարվող ծախսերը փորձնական փուլի համեմատ կկրճատվեն 35-40 %-ով: Սա կնվազեցնի վերջնական արտադրանքի ինքնարժեքը՝ այն դարձնելով ավելի մրցունակ:

Վերամշակող գործարան և արտահանող-ներմուծող տնտեսություն: Ծրագրով նախատեսվում է նաև ստեղծել ցանցավանդակներում բուծված իշխանի վերամշակման և իրացման կենտրոնացված համակարգ: Վերամշակման գործարանը հազեցած կլինի գերժամանակակից եվրոպական տեխնոլոգիաներով և կհամապատասխանի միջազգային լավագույն ստանդարտներին: Գործարանում կիրականացվի ձկան մաքրում, պաղեցում, խորը սառեցում, ծխեցում, ֆիլեավորում և պահածոյացում: Ցանցավանդակային տնտեսությունները կպարտավորվեն արտադրված ողջ ձուկը մթերել վերամշակող գործարանին: Վերամշակող գործարանի կողմից վերամշակված արտադրանքը արտահանող-վերամշակող տնտեսությունը կիրացնի Հայաստանի տարածքում և արտերկրում՝ իրականացնելով մարքեթինգի և վաճառքի բոլոր գործառնությունները:

Նման կենտրոնացված մոտեցումը պայմանավորված է նրանով, որ միջազգային շուկայում բանակցային ուժ ունենալու համար առավել նպատակահարմար է ներկայանալ միասնական բրենդի ներքո և մեծածախ վաճառքի կազմակերպմամբ, ինչը թույլ կտա

մասշտաբի էֆֆեկտի հաշվին հասնել առավել բարձր եկամուտների, ինչպես նաև թուլացնել ավելորդ մրցակցային լարվածությունը:

Այս ընկերությունը կգրադվի նաև Սևանի իշխանի արտադրության համար անհրաժեշտ ձկան կերի, դեղերի և բուժանյութերի ներմուծմամբ և մատակարարմամբ, ինչը հնարավորություն կտա վերահսկել դրանց որակը, ունենալ լավագույն գին, ինչպես նաև օպտիմիզացնել հարկերի պլանավորումը:

Ծրագրի մեկնարկային փուլի ներդրումները ֆինանսավորելու նպատակով կստեղծվի շրջանառու հիմնադրամ, որի միջոցները սկզբնական փուլում կգոյանան պետության հատկացրած ֆինանսավորումից, իսկ հետագայում՝ ցանցավանդակային տնտեսություններում արտադրված ձկան դիմաց վճարներից, ինչպես նաև մանրածկան տնտեսության, վերամշակող ձեռնարկության և իրացման բլոկում ձևավորված շահույթից մասհանումներից: Ծրագրով նախատեսված ներդրումների ֆինանսավորման գործընթացն ավարտելուց հետո այս հիմնադրամը կմիացվի Սևանի հիմնադրամին:

Սևանա լճում իշխանի պաշարների վերականգնման նպատակով յուրաքանչյուր տարի նախատեսվում է լիճ բաց թողնել արտադրվող ձկան 1.5%-ը, ինչը ծրագրված հզորության ապահովման պարագայում կկազմի տարեկան 750 տ:

Սևանի հիմնադրամի հզորացման նպատակով, ցանցավանդակային տնտեսությունների համար՝ արտադրված ձկան յուրաքանչյուր միավորի դիմաց կսահմանվի վճար, ինչից գոյացած միջոցներն էլ ծրագրի սկզբնական փուլում կուղղվեն անհրաժեշտ ներդրումների ֆինանսավորմանը, իսկ հետագայում Սևանա լճի ավազանի խնդիրների լուծմանը, ինչպիսիք են՝ բնապահպանական խնդիրները, ջրի մակարդակի բարձրացմանը նախապատրաստումը և դրա հետևանքների վերացումը, մոտակա բնակավայրերի կոյուղաջրերի հեռացումը և այլն: Ծրագրված հզորության ապահովման պարագայում այդ գումարը կկազմի տարեկան շուրջ 9.9 մլրդ դրամ:

Հայաստանում 10000 տոննա և ավելի ձկան արտադրության պարագայում նախադրյալներ կստեղծվեն արտասահմանյան առաջատար ձկան կեր արտադրող ընկերությունների հետ համատեղ Հայաստանում գործարան հիմնելու համար: Սա իր հերթին հնարավորություն կտա զարգացնելու ձկան կերի արտադրության մեջ օգտագործվող գյուղատնտեսական մշակաբույսերի աճեցմամբ զբաղվող ճյուղերը: 50000 տ ձկան արտադրության համար միջինում անհրաժեշտ է 50000 տ ձկան կեր: Վերջինիս բաղադրության ավելի քան 50%-ը տարբեր գյուղատնտեսական մշակաբույսեր են, ինչն էլ նշանակում է, որ 50000 տ կերի արտադրության համար անհրաժեշտ կլինի առնվազն 25000տ գյուղատնտեսական հումք: Նման մոտեցումը թույլ կտա ոչ միայն բարելավել բնապահպանական կայունությունը, այլև կրճատել կերի արտադրության ծախսերը և մեծացնել կերային ռեսուրսների տեսականին:

Ծրագրի կազմման, կազմակերպական և ինստիտուցիոնալ կառուցվածքի, արտադրական ու ֆինանսական հաշվարկների իրականացման նպատակով բանակցություններ են վարվում արտասահմանյան առաջատար ձկնաբուծական

սարքավորումներ արտադրող և խորհրդատվական ընկերությունների հետ: Հետայսու ներկայացված թվային տվյալները հիմնված են նրանց կողմից տրամադրված տվյալների վրա, և կրում են ծրագրի վերաբերյալ ընդհանրական պատկերացում տալու նպատակ: Այս հաշվարկները վերջնական կճշգրտվեն ծրագրի գործնական փուլում:

1.2. Ներդրումների ֆինանսական աջակցություն

Ներդրումների ֆինանսական աջակցության ծրագրով նախանշվում է երեք հիմնական ուղղություն. (Ներդրումների աջակցության մեխանիզմների ոլորտի միջազգային փորձը ներկայացված է հավելված 5-ում և 6-ում):

1. Պետական ներդրումներ և միջնաժամկետ փոխառություններ

Ինչպես ցույց է տալիս զարգացած ձկնաբուծություններում ունեցող երկրների փորձը, պետությունը մեծ դեր ունի այս ճյուղի զարգացմանը գործում, ինչը հիմնականում կայանում է տարբեր ֆինանսական մեխանիզմների միջոցով էժան փոխառու միջոցների ապահովման մեջ (փոխառու միջոցների տոկոսադրույքները տատանվում են 5-6 %-ի սահմաններում): Մա մեծապես նպաստում է այդ երկրների ձկնամթերքի մրցունակության բարձրացմանը համաշխարհային շուկայում: Պետության նմանատիպ աջակցության ապահովումը անհրաժեշտ է սույն ծրագրի իրականացման համար քանի որ հակառակ դեպքում հայկական ձկնամթերքները չեն դիմանա օտարերկրյա ձկնամթերքների հետ մրցակցությանը: Պետության ֆինանսական աջակցությունը հատկապես կարևոր է ծրագրի մեկնարկային փուլում: Այս փուլում պետությունը կարող է ֆինանսական աջակցություն ցուցաբերել՝ ինչպես ներդրումներ կատարելով ստեղծվող ընկերությունների կանոնադրական կապիտալում, այնպես էլ՝ հատկացնելով միջոցներ շրջանառու հիմնադրամին՝ ցածր տոկոսադրույքով փոխառություններ տրամադրելու նպատակով: Այսպիսի աջակցությունը հնարավորություն է տալիս խուսափել մասնավոր ներդրողների բացակայության պատճառով ծրագրի չիրագործման կամ դանդաղ իրագործման ռիսկից, ինչպես նաև ծրագիրն ավելի գրավիչ է դարձնում մասնավոր ներդրումների համար:

2. Շրջանառու հիմնադրամի փոխառություններ

Ծրագրով նախատեսվում է ձևավորել շրջանառու հիմնադրամ, որը սկզբնական շրջանում կզբաղվի ծրագրի՝ պետության հատկացրած միջոցների բաշխմամբ: Հիմնադրամի հետագա միջոցները պետք է գոյանան ցանցավանդակային տնտեսություններում արտադրված ձկան դիմաց վճարներից, ինչպես նաև մանրածկան տնտեսության, վերամշակող գործարանի և իրացման բլոկում ձևավորված շահույթի մասհանումներից: Այս միջոցներից պետք է ֆինանսավորվեն ստեղծվող ցանցավանդակային տնտեսությունների համար անհրաժեշտ ներդրումները:

Հիմնադրամի մուտքերը ձևավորվում են ցանցավանդակային տնտեսությունների կողմից արտադրված ձկան յուրաքանչյուր կիլոգրամի դիմաց վճարվող 200-ական դրամներից, մանրածկան տնտեսության և վերամշակող գործարանի շահույթի 50 տոկոս

մասհանումներից: Արդյունքում, ծրագրված հզորությունների ապահովման պարագայում, հիմնադրամի տարեկան մուտքերը կազմում են շուրջ 23 մլրդ դրամ: Ծրագրի մեկնարկային փուլում հիմնադրամի միջոցները կուղղվեն անհրաժեշտ ներդրումների ֆինանսավորմանը, իսկ հետագայում՝ Սևանա լճի խնդիրների լուծմանը:

	Մանրաձկան տնտեսություն	Վերամշակում և իրացում	Ցանցավանդակային տնտեսություն	Ընդամենը	
2016		0	0	18,226,678	18,226,678
2017		0	0	200,945,590	200,945,590
2018		0	1,184,604,400	895,221,606	2,079,826,006
2019		0	1,958,708,104	2,386,648,513	4,345,356,617
2020	1,319,661,175	5,994,264,126	4,659,020,689		11,972,945,990
2021	1,315,077,838	9,151,941,426	7,253,749,931		17,720,769,195
2022	1,316,757,215	11,104,284,336	9,283,664,675		21,704,706,226
2023	1,316,757,215	12,098,237,264	9,886,849,603		23,301,844,082

Հաշվի առնելով շրջանառու հիմնադրամի վերը նշված մուտքերը, ինչպես նաև հատկացված փոխառություններից վերադարձված միջոցները՝ պահանջվող ֆինանսավորումը կազմում է շուրջ 24,8 մլրդ դրամ: Այս ներդրումների պարագայում 2013-2023 թվականը կապահովվի շուրջ 65,95 մլրդ դրամ ներդրում:

Ընդհանուր ներդրումներն են.

	Ընդհանուր ներդրումները			
	Մանրաձկան տնտեսություն	Վերամշակում և իրացում	Ցանցավանդակային տնտեսություն	Ընդամենը
2013	300,000,000	0	0	300,000,000
2014	720,000,000	300,000,000		1,020,000,000
2015	0	0	680,000,000	680,000,000
2016	300,000,000	800,000,000	4,100,000,000	5,200,000,000
2017	1,350,000,000	1,500,000,000	9,060,000,000	11,910,000,000
2018	650,000,000	1,250,000,000	14,200,000,000	16,100,000,000
2019	550,000,000	500,000,000	15,740,000,000	16,240,000,000
2020	550,000,000	200,000,000	13,200,000,000	14,500,000,000
2021	0	0	0	0
Ընդ.	4,420,000,000	4,550,000,000	56,980,000,000	65,950,000,000

Գլուխ 2. Ծրագրից ակնկալվող արդյունքները

2.1. Բնապահպանական արդյունքները

Ծրագրի բնապահպանական արդյունքներն են.

1. Սևանա լճի էնդեմիկ ձկնատեսակի՝ Գեղարքունի և Ամառային իշխանի պաշարների վերականգնման ինքնաշխատ համակարգի ստեղծում և վերականգնման կայուն և արագ ընթացքի ապահովում: Յուրաքանչյուր տարի նախատեսվում է լիճ բաց թողնել արտադրվող ձկան 1.5%-ը, ինչը ծրագրված հզորության ապահովման պարագայում կկազմի տարեկան 750 տ:

2. Սևանի իշխանի վերականգնման և բնական վերարտադրության պայմանների ապահովում:

3. ստեղծվող տնտեսությունների կողմից վճարվող գումարների հաշվին Սևանի հիմնադրամի հզորացում՝ Սևանա լճի ավազանի այնպիսի խնդիրների լուծման նպատակով, ինչպիսիք են՝ բնապահպանական խնդիրները, ջրի մակարդակի բարձրացմանը նախապատրաստումը և դրա հետևանքների վերացումը, ջրի մակարդակի առաջանցիկ բարձրացման հնարավորությունների ստեղծումն, մոտակա բնակավայրերի կոյուղաջրերի հեռացումը և այլն: Ծրագրված հզորության ապահովման պարագայում այդ գումարը կկազմի շուրջ 20 մլրդ դրամ:

2.2. Սոցիալական արդյունքները

Ծրագրի սոցիալական արդյունքներն են.

1. ստեղծվող տնտեսություններում և ձկնաբուծության ընդհանուր արժեզրթայում մի քանի հազար աշխատատեղի ստեղծում՝ միայն արտադրության ոլորտում կստեղծվի 2500-3000, իսկ ընդհանուր արժեզրթայում 5000-6000 աշխատատեղ:

2. ՀՀ մարզերի հավասարաչափ զարգացմանը աջակցություն;

3. ձկնաբուծության և ձկնարդյունաբերության ոլորտի մասնագետների պահանջարկի բարձրացում և համապատասխան կրթական հաստատությունների զարգացում;

4. ոլորտին առնչվող գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացման համար լայն բազայի ստեղծում:

5.

2.3. Տնտեսական արդյունքները

Ծրագրից ակնկալվող տնտեսական արդյունքներն են.

1. ծրագրի առաջին 5 տարիների ընթացքում տարեկան մոտ 50 000 տոննա ձկան արտադրություն, վերամշակումն և արտահանումը, որի արժեքը կկազմի շուրջ 154 մլրդ դրամ;

2. Հայաստանում ձկան կերի արտադրության հնարավորությունների ստեղծում, ինչպես նաև այդ կերի բաղադրության մեջ օգտագործվող գյուղատնտեսական մշակաբույսերի պայմանագրային արտադրության զարգացում;

3. նոր տեխնոլոգիաների և գիտափորձի կիրառմամբ մի քանի տասնյակ նոր ձկնաբուծական տնտեսությունների ստեղծում, որի արդյունքում այդ տեխնոլոգիաները հասանելի կլինեն ՀՀ տարածքում գործող այլ ձկնաբուծական տնտեսությունների համար, ինչն էլ էապես կբարելավի այդ տնտեսությունների արտադրական ցուցանիշները;

4. Հայաստանում կայուն և օրգանական ձկնաբուծության փորձի ներդրում;

5. ձկնաբուծական արտադրանքի սերտիֆիկացման փորձի ներդրում;

6. հայկական ձկնաբուծական արտադրանքի ներկայացում և առաջխաղացում Եվրոպական և Հյուսիսամերիկյան շուկաներում;

7. Սևանա լճի ավազանում արդյունագործական ձկնորսության վերականգնում:

2.4. Ծրագրի ռիսկերը և դրանց նվազեցման ուղիները

Ծրագրի ռիսկերը անհրաժեշտ է բաժանել երկու խմբի՝ բնապահպանական և տնտեսական:

Բնապահպանական առումով դա հիմնականում հնարավոր էկոլոգիական ազդեցությունն է՝ կապված արհեստական կերի օգտագործման հետ (ֆոսֆորի, ազոտի և օրգանական նյութի արտանետում և կուտակում ցանցավանդակների տակ, որն առաջանում է ավելցուկային կերի և ձկան արտադրանքի կուտակումից լճի հատակին):

Առկա են մի շարք հնարավորություններ այս կուտակումները նվազագույնի հասցնելու համար: Այն է.

1. լճում ցանցավանդակների թիվը և ձկան արտադրության ծավալներն ավելացնել աստիճանաբար, ինչը հնարավորություն կտա վերահսկել հնարավոր արտանետումները և ձեռնարկել այդ արտանետումները նվազեցնող համապատասխան միջոցառումներ,

2. ձևավորել մոնիթորինգի հանձնաժողով, որտեղ կընդգրկվեն շահագրգիռ կառույցների փորձագետները, որոնք կիրականացնեն հետազոտություններ, կվերլուծեն տնտեսություններից ստացված տվյալները, կգնահատեն Սևանա լճի էկոհամակարգի վրա ծրագրի ազդեցությունը, առաջարկություններ կմշակեն այդ ազդեցությունների նվազեցման և կանխարգելման վերաբերյալ,

3. ցանցավանդակների տեղադրման համար օգտագործել լճի տարածքի 0.03 տոկոսը, ինչը մոտ 50 անգամ քիչ է, քան միջազգայնորեն ընդունված 1.5 տոկոս անվտանգ օգտագործման սահմանը,

4. օգտագործել աշխարհի առաջատար արտադրողների էկոլոգիապես անվտանգ, օրգանական ձկնաբուծության համար նախատեսված ձկան կեր,

5. զբաղվել բացառապես օրգանական ձկնաբուծությամբ, այն է՝ 1 մ³ տարածքում բուծել առավելագույնը 8 կգ ձուկ, ինչը մոտ 5 անգամ քիչ է ցանցավանդակային ձկնաբուծության միջին արտադրողականությունից,

6. Սևանի ձկնամթերքի արտադրությունից մինչև իրացում ողջ շղթայի օրգանական սերտիֆիկացման գործընթացն իրականացնել ԵՄ հավատարմագրված ընկերության միջոցով: Այս ուղղությամբ ներկայումս բանակցություններ են վարվում գերմանական Բյուրո Վերիտաս ընկերության հետ,

7. ստեղծվող ցանցավանդակային տնտեսությունների կողմից հիմնադրամին վճարվող գումարներից գոյացած միջոցներն ուղղել բնապահպանական միջոցառումների իրականացմանը, ինչպիսիք են՝ Սևանա լճի շրջակա բնակավայրերի կոյուղաջրերի մաքրումը, ափերի մաքրումը և նախապատրաստումը լճի մակարդակի բարձրացմանը, լճում իշխանի բնական վերարտադրության պայմանների ստեղծումը և այլն,

8. օպտիմալացնել կերակրման նորմաները, և վերահսկել կերակրման գործընթացը, որոնք հնարավորություն կտան նվազագույնի հասցնել ավելցուկային կերի քանակը,

9. ցանցավանդակների տակ՝ լճի հատակին, ստեղծել խեցգետինների աճեցման համար անհրաժեշտ պայմաններ և աճեցնել խեցգետիններ, որոնք կյուրացնեն կերի մնացորդները,

10. անհրաժեշտության դեպքում ցանցավանդակների տակ ամրացնել կոնաձև ափսեներ, որոնց մեջ կկուտակվեն կերի մնացորդները և ձկան արտաթորանքը, որոնք էլ պարբերաբար կմաքրվեն պոմպերի միջոցով,

11. ցանցավանդակների տակ տեղադրել թթվածին մղող սարքավորումներ, ինչը կնպաստի օրգանական նյութի քայքայմանը,

12. հնարավորության դեպքում օգտագործել լողացող կեր, որը չի սուզվում, հետևաբար չի կարող կուտակվել լճի հատակին:

Առկա են նաև ռիսկեր կապված բուծվող ձկնատեսակների, օգտագործվող կերի և բուժանյութերի վերահսկողության հետ:

Բուծվող տեսակների հսկողությունն իրականացնելու նպատակով Սևանա լճի ավազանում առաջարկվում է պետական և մասնավոր համագործակցությամբ ստեղծել մանրաձկան տնտեսություն, որն էլ կլինի ձկնաբուծարանների միակ մատակարարը:

Ձկան արտադրության ողջ շղթայի համար կերի և բուժանյութերի ներմուծումն ու մատակարարումը առաջարկվում է կազմակերպել կենտրոնացված ձևով, սրանով ապահովելով միևնույն բարձրորակ կերի և բուժանյութերի խիստ վերահսկելի օգտագործումը:

Տնտեսական առումով առկա են հետևյալ ռիսկերը.

1. Արտադրված արտադրանքի պահանջարկի և իրացման ծավալների կրճատում:

Այս ռիսկը հիմնականում պայմանավորված է թիրախային երկրներում տնտեսական իրավիճակի վատթարացմամբ և սպառողների վճարունակության անկմամբ:

Այս ռիսկի նվազեցման հիմնական ուղիներն են արտադրանքի իրացման պոտենցյալ շուկաների ընդլայնումը և ճկուն գնային քաղաքականությունը:

Ծրագրի սկզբնական տարիներին արտադրանքի իրացումը, բացի ներքին շուկայից, նախատեսվում է հիմնականում իրացնել ԱՊՀ երկրներում, մասնավորապես՝ Ռուսաստանի Դաշնությունում, Ուկրաինայում, Ղազախստանում և Վրաստանում: Ծրագրով նախատեսվում է արտադրական ողջ շղթան և արտադրանքը համապատասխանեցնել անվտանգության և որակի միջազգային ստանդարտներին (HACCP, ISO 22000, ISO 9001 և այլ) և առավելագույնը ծրագրի երրորդ տարում ստանալ այդ ստանդարտներին համապատասխանության հավաստագրեր, ինչն էլ հնարավորություն կտա արտադրանքն արտահանել ԵՄ և հյուսիսամերիկյան երկրներ:

Ձկնամթերքի գները վերջին տարիներին կայուն աճել են և ներկայում էլ ունեն աճի միտում: Այդուհանդերձ, անհրաժեշտության դեպքում հնարավոր է նաև գնի ժամանակավոր իջեցում ընկերությունների շահույթի որոշ մասի հաշվին, ինչը կնպաստի մրցունակության բարելավմանը:

Համալիր ծրագրի իրականացումը, որը կներառի մանրածկան արտադրությունը և կենտրոնացմած մատակարարումը, կերի և բուժանյութերի կենտրոնացված մատակարարումը, ապրանքային ձկան կենտրոնացված գնումը և վերամշակումը, գիտական կենտրոնի և լաբորատորիայի գործունեությունը, միասնական մարքեթինգը և արտահանման-ներմուծման գործընթացը և այլն, հնարավորություն է ստեղծում օպտիմալացնելու յուրաքանչյուր օղակի ծախսերը, ինչի արդյունքում կկրճատվի վերջնական արտադրանքի ինքնարժեքը՝ գինը դարձնելով ավելի ճկուն և մրցունակ:

2. Ֆինանսավորման աղբյուրների և չափերի փոփոխություններ:

Ծրագրում կատարված հաշվարկները հիմնված են այն ենթադրության վրա, որ անհրաժեշտ ֆինանսավորումը լինելու է պետական: Ծրագրի հաջող իրականացման ընթացքում կմեծանա մասնավոր ներդրումների հնարավորությունը՝ կրճատելով պետական ֆինանսավորման պահանջը:

Ծրագրի ընթացքում նախատեսվում է մշակել և ներդնել նոր ֆինանսական գործիքներ, ինչը կապահովի մասնավոր ֆինանսական հաստատությունների ներգրավվածությունը ծրագրի ֆինանսավորման գործընթացում՝ նույնպես կրճատելով պետական ֆինանսավորման պահանջը:

Ձկնաբուծական կյաստերի սխեմատիկ պատկերը

